

reven. Če ne pride pomoč, bodo morali ti brihtni in dobri dečki ostati doma. Fantje, pomagajte! Pojdite od hiše do hiše prosit darov za naše dijake!

Pri odborovi seji so brali to pisanje. Koj so sklenili, da bo treba pomagati. »Zakaj vsi moramo skrbeti, da nam zrastejo dobri domači duhovniki,« je poudaril predsednik Joža. V nedeljo sta dva fanta šla po vasi z nabiralno polo. Nabrala sta ravno toliko, da bo en dijak en cel mesec dobil hrano in stanovanje brezplačno.

»Kdor komu teh najmanjših kaj stori, meni stori.«

Toda taki vrli fantje so redko sejani... tako slišim ugovarjati. Jaz pa pravim, da v vsakem srcu spi angelj. Zbudimo ga!

V. Belè.

NAŠ KMEČKI DOM.

»Mogočna nisi, ne prostorna,
in stavil te umetnik ni,
bolj kot bogata, si uborna,
preprosta selska hiša ti!«

S. Gregorčič.

PREPROSTA in skromna je naša kmečka hiša, ki je zidana v starem, domačem narodnem slogu, a vendar ima tudi ona svojo lepoto in poezijo. Dandanes gine lepi tip teh starih prijaznih

Rojstna hiša velikega pesnika Franceta Prešerna.

smešno pa postane v obleki mestne gospodične. Tako je tudi z našimi domovi; pride človek na deželo in vidi te sadove povojne obnove in mu je pri srcu neprijetno, kakor da bi zašel med podeželska dekleta, ki so se spačila in preoblekla v gospodične.

Kmečka hiša v Lojah.

Vsak kraj ima svojim razmeram primeren tip domače hiše; na razvoj tega tipa so vplivale v veliki meri vremenske razmere, n. pr. sneg, veter itd. Drugačen tip imajo naši Brici in drugačen Kraševci, nekoliko različen je vipavski in povsem drugačen je po hribih.

Slog naših kmečkih domov po tolminskih in cerkljanskih hribih je podoben gorenjskemu in splošno kranjskemu. Pri vsej svoji preprostosti ima ta tip narodnega sloga kmečke hiše veliko lepote v sebi. Formalna stran te lepote je ponižna in skromna, a nje estetično jedro je pristno in zdravo prav kakor pri nepoplačeni narodni noši kmečkega dekleta.

»Hiše so hišice, okna so okenca...« bi prevrnil pravi pomen Župančičevega verza, kdor bi s prevzetnega viška moderniziranih kmečkih hiš hotel gledati na te skromne domove. A to so domovi, zidani v narodnem duhu in od domačih ljudi in vsak gospodar bi si dal lahko vklesati nad vrata besede: »Svoja hišica, svoja voljica!« Dandanes pa nam vojna obnova zida po vaseh kmečke domove v tujem duhu in od tujih ljudi, ki ne razumejo naših domačih in kmečkih razmer, ampak iščejo le svojo korist. Oni tako modernizirajo in pogospodijo naše domače hiše, da se začenjajo modernizirati tudi po duhu in noši in življenju

in delu, oziroma brezdelju. Naša kmečka dekleta — gospodične, naše kmečke hiše — palače. Naši kmečki gospodarji — reveži, z dolgom obremenjeni. Kakor gine tista prisrčna domačnost v zunanem licu kmečkega doma, tako gine tudi prisrčna preprostost in skromnost v hišah in družinah. Tuj duh v zunanosti hiše, tuj duh v hiši; drugačne noše, drugačno življenje in mišljenje. S

kmečkih domov. Moderno stavbinstvo je s svojim gradbenim materialom zaneslo v podeželske hiše mrzle in mrtve šablone. Te uboge hišice ne morejo niti od daleč tekmovati v dekorativnosti z lepimi mestnimi palačami in gosposkimi podeželskimi dvorci. Modernizacija sloga je kakor modernizacija noše. Kako lepo in ljubko je kmečko dekle v preprosti in pristni narodni noši; kako

preprostostjo in domačnostjo gine prisrčnost in lepota.

Veliko zaslugo v zabranjevanju propadanja domačega narodnega sloga in v ohranjevanju in zbiranju njegovih formalnih in estetičnih elementov si je pridobil Albert Sič s svojim šele deloma objavljenim monumentalnim delom »Slovenski narodni slog«, kakor si je pridobil enako zaslugo za zbiranje in ohranitev formalnih in estetičnih elementov v narodni noši. Kdo nam pa zabrani propadanje in ohrani formalne in moralne elemente našega pristno domačega mišljenja in življenja?...

»Ti šege stare si ohranil,
deduje jih po oči sin,
le ti naš jezik si ohranil,
da ni zatrl nam ga tujčin.«

(S. Gregorčič.)

Hiše, o kakoršni govori Gregorčič, so bile zidane v domačem narodnem slogu, ki prevladuje še dandanes po Gorenjskem in je prevladoval do zadnjih časov po naših hribih. Kameniti okvirji pri vratih in okencih, podzidje lepo pobarvano, na stenah slike sv. Jurija, sv. Florijana, sv. Martina, sv. Krištofa in drugih svetnikov; strme, poševne črte ostrejša in visokih lesenih opažev, mehka poezija slamatih streh, leporezljane ograje vabljivih hodnikov — to so skromni elementi tihe lepote teh ponižnih domov. Danes ti elementi bolj in bolj ginejo. Po naših gorah še vidimo te tipe tu in tam ohranjene v glavnem, a v mnogem so že pokvarjeni, ker so modernizirani. Okenca so postala okna, kameniti okvirji so se umaknili lesenim, lepi zaokroženi portali in rezljana vrata so se izdolgočasili v mrtve četverkotnike in brezizrazne ploskve. Povojna obnova nadomestuje toplo poezijo slamatih streh z mrzlo enoličnostjo bledega in dolgočasnega eternita, ki s svojimi brezizrazitimi, mrtvimi ploskvami skruni lepoto planskih pokrajin. Strmokipeče črte ostrejšij in opažev so se sesedle pod dolgočasnostjo modernih streh. Koliko lepša je topla barva in razživiljena valovitost streh, ki so krite z opeko.

Naše tri slike nam kažejo tri skromne kmečke hiše. Prva je Prešernova rojstna hiša v Vrbi na Gorenjskem. Njej velja pesnikova beseda:

»O Vrba! Srečna, draga vas domača,
kjer hiša mojega stoji očeta!...«

Župančič bi zaklical:

»O rodni dom, o hiše očetove streha ti!
Siromaku si grad in popotniku v dalji uteha ti!...«

Druga hiša je iz Kala na Pečinah in tretja iz Loj pri Podmelcu. Velika sličnost teh dveh hiš iz Tolminskega z gorenjsko hišo nam priča tesno kulturno zvezo, ki je spajala te kraje.

Pri Prešernovem domu vidimo lepe kamenite okvirje pri vratih in oknih; majhno stopnišče vodi

Kmečki dom na Pečinah.

s ceste v vežo. Pri pečanski sljki vidimo slike na steni in v ozadju od hiše ločeno klet, kakor jo ima vsaka stara boljša hiša. Pri podmelški hiši vidimo ohranjen na zunanji strani podstrešja prijazen pri-solnčen hodnik; okna in vrata pa so že modernizirana.

Pred Prešernovo hišo je zbrana družba goriških gimnazijcev osmošolcev iz l. 1909.

